

Stiftshistoriska sällskapet i Västerås stift
Småskrift
Nr 1 2013

Lars Östlund

Prosten Åkerblom

– Dalarnas förste länsskoleinspektör

Stig Sandin

Värjan i Sala församling

Göran Broås

Kyrklig terminologi i samband
med indelningsändringar

Prosten Åkerblom
- Dalarnas förste länsskoleinspektör

Värjan i Sala församling

Kyrklig terminologi i samband med
indelningsändringar

Ansvarig utgivare:
Stiftshistoriska sällskapet i Västerås stift
© Västerås stift 2013

Ingår i Stiftshistoriska sällskapets
småskriftserie, Västerås stift: 1

Utgivningsår: 2013

Grafisk form och produktion:
Västerås stifts information, Lotta Söderberg, Åke Paulsson

Omslag:
Tryck: Åtta 45

ISBN: 978-91-979840-3-4

Lars Östlund

Prosten Åkerblom

- Dalarnas förste länsskoleinspektör

Stig Sandin

Värjan i Sala församling

Göran Broås

Kyrklig terminologi i samband
med indelningsändringar

Innehåll

1. Förord	6
2. Prosten Åkerblom	7
3. Värjan i Sala församling	25
5. Kyrklig terminologi i samband med indelningsändringar	35

FÖRORD

Västerås stiftshistoriska sälls-kaps småskriftserie nr. 1

Västerås stiftshistoriska sällskap har till uppgift att *”väcka, främja och stödja intresset för studier och forskning rörande Västerås stifts historiska utveckling”*. För det ändamålet publicerar sällskapet arbeten kring stiftets historia i en skriftserie. Till dags dato har 6 publikationer givits ut. Dessutom anordnas stiftshistoriska dagar på olika platser i stiftet.

Som ett komplement till skriftseriens något större arbeten har sällskapets styrelse beslutat att ge ut en småskriftserie på *”folkbildningsnivå”*. Vi vet att det inom stiftets församlingar finns kunskap och berättelser om personer, fenomen, föremål m.m. som kan ha stiftshistoriskt värde och som inte har varit publicerat i större sammanhang.

Därför är det med glädje som vi nu kan konstatera att den första utgivningen av småskriftserien föreligger. I en av de tre uppsatserna porträtteras en betydande personlighet i prosten Frans Åkerblom och hans gärning. Den speglar dessutom det sammanlänkade förhållandet mellan kyrka och skola under 1800-talet. I en annan uppsats skildras bakgrunden till varför en värja och kanonkula tidigare förvarats i Kristina kyrka i Sala, men som numera finns i Väsby kungsgård. Föremål som minner om krigets härjningar i öster som slutade med att Sverige förlorade den östra rikshalvan. Och i den tredje uppsatsen förklaras den kyrkliga terminologin som

används i samband med indelningsändringar. Något som i allra högsta grad är aktuellt i vår tid. Här ges bakgrunden till den folkliga självstyrelsen i vår kyrka med dess mycket gamla anor.

Ett stort tack till respektive författare som ställt sina alster till förfogande för småskriftserien. Också ett tack till Kristina Kvarnbäck, Kristina Lönn, Hans Lindqvist och Göran Broås som utgjort kommittén för småskriftserien.

Västerås våren 2013

Britas Lennart Eriksson
Ordförande

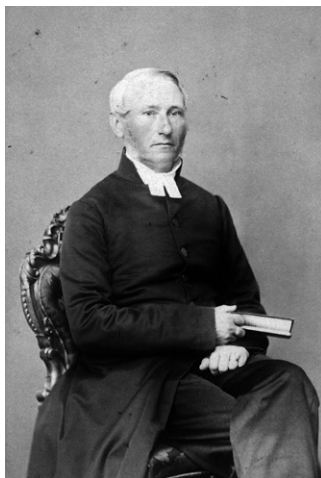
*”Tänk om Frans blir präst i detta
stätliga pastorat...”*

Prosten Åkerblom

– Dalarnas förste länsskoleinspektör

Kyrkoherden och kontraktsprosten Frans Åkerblom i Folkärna var Dalarnas förste statlige skolinspektör. Han var dessutom den som såg till att Erik Axel Karlfeldt och Erik Folke i sin ungdom gavs förutsättningar att studera vidare med goda resultat. Den ene blev i sinom tid Svenska Akademiens ständige sekreterare med egen diktning som tillerkändes Nobelpriset i litteratur. Den andre grundade den svenska missionen i Kina.

Tack vare Frans Åkerbloms dotter Maria Bolin (1847-1919) finns en intressant släktkrönika från 1909, där vi får veta mer om fadern och familjens öden. Materialet har ställts till förfogande av Mats Åkerblom i Linköping, sonsons son till Frans Åkerblom.

Frans Åkerblom

Frans Åkerbloms far Johan Åkerblom (1756-1806) var kyrkoherde i Tillberga, men hade redan avlidit när sonen Frans föddes den 11 november 1806. Modern hette Elisabeth och var född Nyströmsson (1775-1853). Som änka erbjöds hon möjlighet att bo kvar i prästgården, tillgodogöra sig gårdens avkastning och behålla en del av sin avlidne makes lön.

Änkefru Åkerblom hade gott anseende i socknen och var ofta sedd gäst i de finare gårdarna omkring Tillberga. Hon hjälpte till med att klä brudar och fungerade ofta som värdinna vid kalas. Senare gifte hon om sig med en fanjunkare Karl Gustaf Bohm (1768-1851), ”Bommen” som hon kallade honom. Enligt dottern blev dock inte detta äktenskap lika lyckligt som det första.

Tidig studiebegåvning

Sonen Frans Åkerblom utmärkte sig tidigt som en studiebegåvning. Detta observerade faderns efterträdare på kyrkoherdetjänsten – Johan Adolf Lahenius (1760-1841) – och tog sig an uppgiften att ge pojken den första undervisningen. Sittande på en pall i kakelugnsvrån i kyrkoherdens rum fick den unge Frans plugga såväl latinsk grammatika som andra dåtida nyttigheter. Han kom senare till Västerås katedralskola och Uppsala universitet. Där öppnade sig en helt ny värld för den unge studenten. År 1832 avlade han sin filosofie kandidatexamen och promoverades till magister. Året därpå doktorerade han i Uppsala på avhandlingen *De Poësi Sacra Latina medii aevi in Svecia* (Latinsk medeltida helig poesi i Sverige).

Under en period därefter arbetade Frans Åkerblom som informator hos familjen Banér på Sjöo slott vid Mälaren. Där gjorde han bekantskap med den 19-åriga Maria Norström (1815-1874), *”en skönhet af första rang med stora, blå, drömmande ögon, mörkt, vågigt hår, bländvita tänder och rosig hy”*. De gifte sig 1835, samma år som han skulle komma att prästvigas i Västerås. Familjen utökades senare med totalt nio barn, men endast sex nådde vuxen ålder.

Maria Åkerblom

Sina år som apologist (lärare) inledde Frans Åkerblom vid Falu högre lärdomsskola 1835. De ekonomiska omständigheterna var knappa. Lönen var låg och de enda möblerna var i stort sett de som han själv hade snickrat. Extrainkomster fick han skaffa sig som sånglärare vid Falu skola och genom att predika i falutraktens kyrkor. Den musikaliska begåvningen hade säkerligen kunnat utvecklas till något stort. Frans hade god sångröst och spelade dessutom fiol, gitarr och flera andra instrument.

Med tanke på den ansträngda ekonomiska situationen kom man fram till att hustrun Maria tills vidare skulle bo hos svärmor Elisabeth och hennes make ”Bommen”. Där hade hon inte alltför roliga dagar, eftersom svärföräldrarna ständigt var osams.

Tack och lov skulle det inte dröja alltför länge innan Frans Åkerblom var en välbärgad man. Han övertog då det Huldbergska Tryckeriet i Falun, liksom stadens enda tidning. Detta gav honom så goda inkomster att han till och med kunde bygga ett eget hus vid Åsgatan i staden och familjen kunde leva tillsammans.

Biblisk historia i 63 upplagor

Från sitt tryckeri i Falun gav Frans Åkerblom under 1840- och 1850-talet ut flera läroböcker i historia, räknelära, aritmetik och geografi. Böckerna lanserades i samma tid som den allmänna folkskolan infördes i Sverige, och de blev flitigt använda i skolor över hela landet. Allra mest spridd blev hans Bibliska historia. Under åren 1842-90 gavs den ut i inte mindre än 63 upplagor och var den mest använda av alla dem som gavs ut under 1800-talet. Den översattes dessutom till finska och samiska. Även en katekes utgavs av Åkerblom. Den första upplagan på 20 000 exemplar var slutsåld redan efter något år.

Under Åkerbloms verksamhetstid i Falun insjuknade hustrun Maria i något som läkarna befarade skulle utvecklas till lungdot. De rekommenderade en flyttning till landsbygden för att slippa den besvärande och svavelosande rostugnsröken från kopparhanteringen i Falun. Frans Åkerblom sökte och kom som kyrkoherde till Skultuna 1848. Där gav den nye kyrkoherden många prov på sin duglighet och förmåga. Boningshus och ekonomi-

byggnader renoverades på prästgården. Trädgården omlades och planterades. Åkerjorden täckdikades, röjdes och gödslades. Det kyrkliga arbetet sköttes nitiskt. Skolor inrättades för både läsning och slöjd och ungdomarna uppmanades i största allmänhet till ett *"rent leverne"*. År 1855 tilldelades han prosttitel av biskop Erik Fahlcrantz (1790-1866).

Det fanns gott om originella människor i Skultuna på Åkerbloms tid. Dottern Maria Bolin omnämner i sin släktrönika bland andra sergeanten Lindbom, som var socknens skräddare och frisör: *"Han hade sitt eget sätt att efter hårklippningen få håret att ligga som han ville: han tog munnen full med svagdricka och frustade ut detta öfver den klipptes huvud, varefter han kammade och strök upp den s.k. tupén (håret ovanför pannan) med dessa ord: Nu stryker vi opp 'tapeten' så ser det ändå mer förstäldt ut!"*

Förutspådde sonens flyttning

Vid en av sina resor upp till sonen Frans medan han ännu bodde i Falun, passerade modern Elisabeth Folkarebygden i södra Dalarna. När skogen öppnade sig i älvlandskapet vid Brunnbäckes färja och hon över trädtopparna i öster skymtade tornet på Folkärna kyrka utbrast hon: *"Tänk om Frans blir präst i detta ståtliga pastorat, så lycklig jag skulle bli!"* Sex år efter hennes död gick hennes önskan i uppfyllelse. År 1858 sökte nämligen sonen den ledigförklarade kyrkoherdetjänsten i Folkärna efter Axel Eurén (1803-1879) som hade flyttat till Söderbärke. Frans fick tjänsten i *"det ståtliga pasto-*

ratet” och tillträdde i maj 1859. Sockenborna sagnade sannolikt företrädaren, för enligt dottern var *”folket hårt och litet tillmötesgående, så att den första tiden var trefnaden ej den bästa”*. Det skulle dock bli bättre.

Folkärna kyrka

biskopsämne, men inte han själv. Den gången han kom på tal – efter Fahlcrantz 1866 – tog han det mer som ett skämt.

Med Frans Åkerblom fick Folkärna socken en verklig kraftkarl och arbetare som kyrkoherde. En del menade att han var ett

Frans ägde moderns temperamentsfulla humör och kunde snabbt brusa upp, och ibland var han satirisk och retsam. Men bakom den ibland kärva och fordrande ytan dölde sig en uppriktig, personlig fromhet och omsorg om församlingsborna.

Han var inte heller någon direkt motståndare till den framväxande frikyrkorörelsen utan stödde den så länge inte *”vår kära Lutherska läras renhet”* var i fara. Hans predikningar uppges ha varit tämligen torra och tråkiga, men den framtoningen var han säkert inte ensam om.

Utöver det sedvanliga församlingsarbetet i Folkärna utförde Frans Åkerblom åtskilliga andra uppdrag. Under de perioder han tvingades vara borta från hemmet sköttes den pastorala vården av hans komministrar. Dessa var vid ankomsten och fram till 1864 Israel Juhlin (1787-1864) och därefter Lars Eric Björklund (1812-1898).

Hemma i prästgården var det hustrun Maria som styrde och ställde. Hon hade inte bara grepp om husets interna ekonomi utan även uppsikt över åkerbruk och arbetsfolk.

Startade penninginsamling

Precis som Frans Åkerblom själv i sin barndom hade blivit upptäckt som studiebegåvad av socknens kyrkoherde, kom han själv att hjälpa flera ynglingar från Folkärna vidare till fortsatta studier. En av dessa var Erik Axel Karlfeldt (1864-1931). I detta fall fick han dock kraftfullt argumentera med fadern om sonens framtida möjligheter. En annan talang var den blivande Kina-missionären Erik Folke (1862-1939).

Redan innan dessa två pojkar uppmärksammades hade Åkerblom fått ögonen på en yngling vid namn Per-Erik Mellin (1847-1911) från Stora Dicka. Mellin var äldre än både Karlfeldt och Folke, och även han kom från enkla förhållanden med begränsade ekonomiska möjligheter till studier. Åkerblom tog initiativet till en unik penninginsamling i Folkärna socken. Den 9 augusti 1862 skickade han ut 21 skrivelser, där han undrade om någon skulle

”vilja bidraga med någon skänk till den förhoppningsfulle ynglingen Per Erik Mellin i Dicka, på det han må kunna fortsätta sina studier i Westerås”.

Byordningsmännen fick i uppdrag att ta hand om insamlingens praktiska detaljer, anteckna skänkta belopp och inom 14 dagar återlämna listorna till Åkerblom. Då skulle nämligen skolterminen börja.

Undan för undan kom listorna tillbaka – fulltecknade med namn och belopp. När Åkerblom räknade samman gåvorna blev slutsumman hela 162:54 riksdaler riksmünt. Mellins studier kunde därmed fortsätta, först i Västerås och därefter i Uppsala där han tog studenten 1870. Ytterligare litet senare avlade han både teologie och filosofie examen, prästvigdes och anställdes som lektor i Hudiksvall 1874-75. Under detta år gav han ut en svensk översättning av Salomos ordspråk och gavs mycket goda vitsord strax innan han 1875 utnämndes till professor vid det ansedda Augustana College i USA. Vid sin bortgång var Mellin tillbaka i hemlandet – då som kyrkoherde i Dingtuna.

Ivrade för nykterheten

Även nykterhetsfrågorna engagerade Frans Åkerblom, om än det inte framgår någonstans i hur stor utsträckning. Kyrkorådsprotokollen vittnar en del om hur han bekämpande den allmänt utbredda dryckenskapen och en nykterhetsförening var verksam i bygden redan på 1870-talet.

Kyrkoherde Frans Åkerblom förde ett rätt hårt regemente med folkärnaborna och det berättas en hel

del om hans duster, inte minst med kyrkvärden och länsmannen Erik Jansson (1806-1869) i Jularbo, tillika Erik Axel Karlfeldts farfar. Jansson saknade i princip all respekt för Åkerblom och brukade därför också kallas ”*Han som inte ens är rädd för prästen*”. Stundom lät han sin frispråkighet gå alltför långt. I ett kyrkorådsprotokoll från 1863 berättas om hur den tidigare kyrkvärden Erik Jansson uppträtt med förargligt beteende under det att Åkerblom uppläst kungörelserna från predikstolen. Erik Jansson hade högt och i ett retligt tillstånd gett sitt missnöje tillkänna. Beslutet blev att kyrkorådets ledamöter skulle åka hem till Erik Jansson och försöka få honom till ett mera kristligt leverne.

Åkerblom var dessutom en bildstormare och ansvarig för att många gamla träskulpturer från Folkärna kyrka avyttrades. I grannsocknen By drev han hårt på för att kyrkans skulpturer skulle säljas på auktion, vilket också skedde. Detta öde har författaren Carl Larsson i By (1877-1948) skildrat i novellen ”De heligas samfund” (boken Stugornas folk).

Förste länsskoleinspektören

År 1860 blev Frans Åkerblom vald till revisor över stats-, banco- och riksgäldsverken. I kraft av att vara präst och organisatör och med tidigare meriter som lärare ansågs han dessutom särskilt lämpad att ansvara för kontrollen av det framväxande folkskoleväsendet i Dalarna. År 1861 utsågs han sålunda till den förste statlige folkskoleinspektören i länet och samtidigt en av de första i Sverige över huvud taget. Med nit och stort engagemang gick han in i uppgiften.

Runt om i Dalarna är det omvittnat hur Åkerblom som folkskoleinspektör var mycket driftig och framgångsrik, dessutom en god pedagog och organisatör. Under folkskolans genombrottstid var lokalbehoven stora ute i socknarna och han fick många tillfällen att visa sina praktiska dugligheter.

Det fanns samtidigt också de som tyckte att han gick alltför hårt fram i uppdraget och det vållade honom en del obehag. Anledningen var att många kyrkoherdar försummade skolan och därför var ganska motsträviga vid de åkerblomska inspektionerna. Uppdraget som folkskoleinspektör i Dalarna innehade han fram till 1871.

I sin egen hemsocken Folkärna kunde Frans Åkerblom i mångt och mycket bygga vidare på sin företrädare Euréns grundlagda arbete med skolväsendet. Just ”att bygga” blev mottot för Åkerbloms gärning som den lokale skolledaren i Folkärna. Under hans tid fick i stort sett varje skolrote nya eller förbättrade lokaler och 1867, när i övrigt stor nöd rådde i landet, uppfördes inte mindre än tre nya skolhus. Vid biskop Erik Fahlcrantz (1790-1866) visitation i Folkärna 1885 kunde Frans med stolthet berätta att det var välordnat på undervisningsfronten med hela tolv skolor i socknen.

Sorg i familjen

Några år senare insjuknade återigen Åkerbloms hustru Maria. Denna gång ställdes diagnosen struma och hon togs in för behandling på Serafi-

merlasarettet i Stockholm. Samtidigt som läkarna genom jodbehandling verkade få bukt med struman visade hon symptom på blodförgiftning, möjligen på grund av en oren skalpell. Efter några veckors kamp avled hon i slutet av 1874.

Makarna Åkerbloms äldsta dotter Carolina (1836-1881) blev strax därefter änka med sex barn. Hon tog då med sig alla barnen och flyttade till Folkärna för att ta hand om sin far och prostgårdshushållet. Efter en tid tvingades hon på grund av barnens undervisning flytta till Västerås. Uppgiften i föräldrahemmet övertogs då av hennes syster, Åkerbloms yngsta dotter, Helena Bolin (1856-1935) som var gift till Kungsgården ett par kilometer från prostgården i Folkärna.

På Frans Åkerbloms 70-årsdag 1876 firade familjen stort och vid en jubelfest i Uppsala samma år promoverades han till jubelmagister samtidigt som sonen Fredrik Åkerblom (1839-1901) mottog lagerkransen som filosofie doktor. Fredrik gjorde senare karriär inom tidningsbranschen och var under många år redaktör och ansvarig utgivare för Göteborgs-Posten.

Frans Åkerblom hade tidigare mottagit flera andra utmärkelser såsom att bli utsedd till ledamot av Vasaorden. I och för sig tänkte han inte lösa ut denna medalj, men hustrun Maria erinrade honom då om att den faktiskt var ett erkännande av hans skicklighet som jordbrukare – och tillade: *”Minns du inte att då biskopen senaste gången besökte oss,*

kom du in och hälsade på honom direkt från göd-selhögen, utan att byta om skor... ”. Det kom Frans ihåg – och medaljen togs emot. Att han däremot aldrig tilldelades Nordstjärneorden för sina folkskoleinsatser ville elaka tungor förklara med att ”Åkerblom sagt för många sanningar till hrr consistorales för att kunna få den förtjänta utmärkelsen”.

Inget fjäsk och krus

Frans Åkerblom avskydde när det skulle fjäskas och krusas på olika vis. En gång hade han bråttom iväg till en förrättning och fick hastigt inta sin måltid. När tjänarinnan tog bort tid med att lägga duk på bordet innan hon ställde fram porslinet utbrast han därför: *”Jag äter inte duk!”*

Om söndagarna hade familjen ofta bjudning i prästgården. Vid ett sådant tillfälle uppmanades gästerna att stiga fram till smörgåsbordet och ta för sig, men Åkerblom tillade: *”Den som skär af osten bör taga kanten med”*. Så gjorde han nämligen alltid själv.

Många var de sockenbor som fick ta emot tillrättavisningar och förmaningar av sin kyrkoherde, sedan 1880 även kontraktsprost. Vid ett husförhör manade han de unga männen att visa vördnad för äldre kvinnor och påpekade särskilt den dåliga vanan att det skulle rökas vid alla möjliga högtidliga tillfällen. En yngling, som kände sig träffad av detta, upphov då sin röst och hävdade att han vid samma tillfälle sett prosten själv ta ett bloss. Åkerblom replikerade: *”Ja, du har rätt och är det*

till förargelse, så ska jag aldrig mer röka”.

Hemkommen till prästgården berättade Åkerblom episoden för hustrun, som kommenterade: ”En vacker dag klagas de väl också på dig för att du snusar”. Då svarade han: *”För att det inte ska behövas – här har du min dosa!”*. Hustrun förvarade därefter makens snusdosa i sin privata byrå ända fram till sin död. Då togs den fram igen och blev måhända en liten tröst i hans ensamhet.

Sin egen dräng

Ända fram till sina sista månader i livet var Frans Åkerblom verksam och vid full vigör. Han lekte med ålderdomen, och vig som en yngling lär han ända fram till de sista levnadsåren ha kunnat hoppa över staket och gärdesgårdar.

Efter nyåret 1886 avtog dock krafterna snabbt. Ändå ville han inte ha någon hjälp. Då han erbjöds tillsyn och passning om natten svarade han: *”Nej tack, jag vill vara min egen dräng”*. Inte heller hade han någon lust att i större utsträckning följa läkarnas ordinationer och föreskrifter. Trots allt iakttog han själv hur han blev sämre och förberedde sig på att snart lämna det jordiska.

Bara en kort stund efter att han hade undervisat en ung konfirmand avled den 79-årige Johan Frans Åkerblom lugnt och stilla i Folkärna prästgård den 17 maj 1886. Han gravsattes på Folkärna kyrkogård alldeles bakom koret, och där har sedan under årens lopp flera släktingar samlats till sitt sista vilorum.

Vid det prästmöte som hölls i Västerås senare samma år skildrades Frans Åkerbloms livsgärning av Carl Fredrik Pettersson (1830-1912), kyrkoherde i Sundborn, som bland annat sa:

”Otvifvelaktigt var Åkerblom rätte mannen att köra förut med plogen och rödja väg i det tillstånd af oreda och förvirring, hvari skolväsendet befann sig i början av 1860-talet. Med sin erfarenhet kunde han angifva så väl fel som botemedel: med sin drift satte han fart i tröga lärare, ehuru han visserligen kunnat vara något fogligare vid framställningen af sina anmärkningar; med sitt oförfärdade mod fruktade han icke att förehålla liknöjda pastorer och skolråd deras skyldigheter. Härmed gaf Åkerblom vårt folkskoleväsende en kraftig ansats till vidare utveckling; och för sannt kan sägas, att sådana frukter, som Åkerblom fick bevittna efter sin första inspektions-period, har ingen af hans efterträdare sett af sin verksamhet”.

Åkerblom efterträddes som kyrkoherde i Folkärna av Daniel Arosenius (1831-1908), en kusin till den välkände konstnären Ivar Arosenius (1878-1909).

På 1930-talet skänkte de efterlevande till Åkerbloms dotterson Sten Bolin (1884-1937) ett porträtt av Frans Åkerblom till Folkärna kyrka. Konstnären Hvidtfeldt har lyckats fånga mycket av den gamle prostens kraft och myndighet. Från sin plats på väggen i kyrkans sakristia blickar han nu ner på sina efterträdare, säkert stolt över att ha gått till historien som en av de främsta förkämparna för allmän folkskola och kulturella strävanden i

Folkärna socken och Västerås stift i slutet av
1800-talet.

Lars Östlund
Kyrkoskrivare
lars.ostlund@svenskakyrkan.se

Källor:

Allvin, Gösta: Folkärna-prosten Åkerblom som ”upptäckte” Karlfeldt förste skolinspektören. Avesta Tidning 15/9 1977.

Bolin, Maria: Släktkrönika nedtecknad våren 1909. Otryckt.

Kyrkobygge och sockenliv. Minnesskrift vid Folkärna kyrkas etthundraårsjubileum 1953. Malung 1953.

Lannermark, Valter: Falu läroverk. Svensk skolhistoria under 350 år. Malmö 1985.

Ljungberg, P.A: Vesterås stifts herdaminne. Ny följd 1800-1880. Örebro 1881.

Pettersson, C. Fr: Minnesord vid Prestmötet i Vesterås 1886 öfver de sedan näst föregående prestmöte aflidne lärare i församlingarne och vid läroverken inom Vesterås stift. Westerås 1886.

Vallenhag, Olof: Axplock ur Folkärna församlings skolråds protokoll åren 1842-1906. Otryckt.

Wester, Sivert: Folkareskolor 1642-1966. Avesta 1987.

Värjan i Sala församling

I Sala församlings ägo finns en värja och en kanonkula. Denna värja hängde under många år inne i sakristian, tillsammans med en porträttmedaljong av Wilhelm von Schwerin, och senare i kyrkan på en pelare närmast predikstolen och inte, som man kanske skulle förvänta sig, i vapenhuset. Värjan var behängd med sorgflor och då kanske en bakgrund kan anas. Till ytterligare klarhet finns också en målning, som beskriver orsaken.

Bakgrunden beskrivs bl.a. i Johan Ludvig Runebergs diktverk Fänrik Ståls sägner och dikten Wilhelm von Schwerin:

/.../

*Han hade sitt sextonde år ej nått,
Ja, ung han dog;
Dock sörjde en blödande här hans lott,
Självsprövad nog;
Dock stod kring hans läger i tyst förbund
Av krigets ädlaste kämpar en rund,
Och vad för de tappre han varit,
Det syntes i denna stund:*

*Ej veklig klagan, blott saknad tung,
Blott sorg var spord.
Till hjältens ära, som dog så ung,
Ej föllo ord;
Men Vegesack prisade livets vår,*

*Och Adlercreutz smekte den bleknades bår,
Och ur Druva såg man pressas
rart vin - en stor, klar tår.*

Värjan tillhörde underlöjtnanten Wilhelm von Schwerin, född den 2 december 1792 på Erstavik utanför Stockholm. Föräldrar var greve Bogislaus von Schwerin och Louise af Peterséns. Wilhelm von Schwerin växte upp i Sala där fadern var kyrkoherde och prost.

Fadern Fredrik Bogislaus von Schwerin (1764–1834) hade en lysande militär karriär framför sig då han lämnade armén bl.a. på grund av en ögonsjukdom. Fredrik von Schwerin prästvigdes och fick titeln hovpredikant 1786. Året därpå utnämndes han till fältprost, kyrkoherde och kontraktsprost i Sala, ett ämbete han skulle komma att behålla livet ut. F B von Schwerin utmärkte sig som riksdagsman och genom sina insatser för ekonomi, jordbruk och sitt stora intresse för en reformering av skolsystemet. Faderns militära bakgrund gjorde att barnen fostrades i denna anda.

Underlöjtnanten Wilhelm von Schwerin var nyutexaminerad från Kungliga Krigsakademien och tillhörde Svea artilleriregemente där han var avdelningschef vid ett 6-pundsbatteri. Han deltog i kriget mot Ryssland och landsteg i Kristinestad i Finland den 28 augusti 1808. Redan den 6 september deltog han i sin första drabbning vid Ömossa under överstelöjtnant Thure Drufva, chef för Upplands regemente.

Vem kan inte bättre än han själv beskriva detta, vilket han gjorde i ett brev till föräldrarna (något förkortad av mig):

Högkvarteret Kronoby 17 september 1808

Mina älskade föräldrar!

/.../ Vi lågo och sovo som bäst, då larm slogs och jag fick lämna min sköna bädd. Affären påstod 5 á 6 timmar, men där fick intet batteri vara med. Rysarna blevo slagna, och vi förföljde dem ända till Ömossa, två mil från Lappfjärd. Där gjordes halt, och överstelöjtnant Drufva detachrades med 500 man samt 2 kanoner under mitt befäl för att här kvarblifva med order att slåss till sista man. Här var en jämmerlig belägenhet! Folket såg sig 2 mil skilt från armén, posterat mot ryssarnas huvudstyrka.

/.../ 9:de dygnet om morgonen blevo vi häftigt attackerade. Jag skulle nu själv för första gången gå i elden, jag skulle föra mitt folk för första gången dit, och jag skulle med 2 kanoner försvara platsen mot fiendens oändligt många både haubitsar och kanoner. Det första var ej svårt; jag tog genast kall min och förblev kall. Det andra var värre. Mitt folk var första gången i elden, de sågo efter kulorna och sprungo bakom just i den mest avgörande stunden. Jag kunde inte springa efter, utan gjorde själv 5 mans tjänst vid kanonen. Då affären hade saktat sig något, gick jag fastän nästan avdånad av trötthet efter dem, föreställde dem deras feghet, då sprungo de alla fram som tända ljus var och en på

sina ställen. Här stupade folk som gräs. Nu gällde det. Kosackerna gjorde 3 gånger chock på mina blottade kanoner, kastade sina pikar, men jag mötte dem med druvhagel, och de retirerade. På detta sätt fortsatte vi affären under en beständig eld i 5 timmar och retirerade 1 1/2 mil, där halt gjordes. Här kom Drufvan med hela officerskåren, omfamnade mig, tackade mig att jag frälst dem. Folket hurrade och önskade mig en beständig välfärd.

Wilhelm von Schwerins mod uppmärksammades av överstelöjtnant Drufva, vilket också framgår av Runebergs dikt. Redan den 14 september var han med i sin nästa ”affär”, som var gängse uttryck över striderna. Då Wilhelm rekognoserade terrängen sköt en rysk skarpskytt rakt genom hans mössa. Senare samma dag sårades han i foten; infanteriet blev omringat, men Wilhelm lyckades sporra soldaterna till en utbrytning som mirakulöst lyckades, och under utbrytningen träffades han av fyra gevärskulor, tre gick genom kappan och en genom mössan. Hans sabelbalja träffades också av en kanonkula som plattade till sabelbaljan. Han blev förd till en förbandsplats i Oravais, där man fick klippa upp skon för att få ut foten. Von Schwerin fick vård av general Aminoffs läkare Bjerken och dr Nordberg. Det kan läggas till att Aminoff var vän till Wilhelms far.

Men vi låter honom själv berätta om denna andra ”affär” i brevet till föräldrarna:

Snart fingo vi en batalj, den långvarigaste och blodigaste här varit i detta krig. Denna stod vid Oravais

och varade från kl. 6 på morgonen till kl. 11 på aftonen. Jag underhöll ensammen ända till mid-dagen elden med mina kanoner, då jag vid denna tid blev blesserad. De skulle just släpa bort, då en av mina karlar berättade, att jag var kringränd: jag repade mig, satte mig på en kanonhäst, ty min egen var skjuten, lät folket hurra, satte mig främst i spetsen, ropade kamrater, följ mig: jag kommenderade marsch, marsch och slog mig igenom fienden, som tog emot mig med fälld bajonett. Jag fick 3 kulor uti kappan, och många av mitt folk blevo stuckna. Generalerna Adlercreutz och Vegesack tackade mig på det högsta. Om morgonen skulle jag gå ut och rekognocera, då jag fick en kula genom mössan, varav jag föll omkull. Jag upptäckte fan bakom en sten, tog geväret av en soldat och sköt honom. Om aftonen mot skymningen fick jag en ny blessyr, de släpade mig till närmaste by, där jag låg till dess fiendens kulor kommo in genom fönstren. Jag hade blivit kvar, om inte en ädel officer som jag ännu ej lärt känna kastade mig på sin rygg och vi kommo lyckligen undan. Vår förlust är säkert 2000 man och 30 á 40 officerare. Generalen Aminoff, den ädelmodige mannen, tog upp mig, och nu mår jag tämligen väl.

*Farväl, älskade och dyrkade föräldrar och syskon!
Leven alltid väl, önskar eder beständigt tillgivne
son, bror och vän.*

Vilhelm.

*Generalen skyndar så på att jag intet får tid att
uppräknna den af mängd förlorade officerare av Up-
lands och Westmanlands regementen.*

I boken Kanonerna vid Orovais, Eric Gustaf Ehrströms dagbok från 1808 och 1811 berättas i en tillbakablick följande (s. 107ff):

Slaget vid Oravais började som en svensk försvarsstrid under reträtten mot norr.

/.../. Tidigt på morgonen den 14 september 1808 angrep Kulnev de svenska förpostställningarna. En sex timmar lång strid började vid Lillträsk, där Kulnev blev effektivt hindrad av den blott femton-åriga karlbergskadetten von Schwerin. Han grupperade två kanoner vid landsvägsbron och hindrade det ryska framträngandet.

Wilhelm förflyttades till Matturais gård i Kalajoki. Han tycktes återhämta sig, men 26 september tillstötte komplikationer och han avled den 27 september i sina skador. Wilhelm von Schwerin är begravnen i Kalajoki.

Wilhelm önskemål var att hans värja skulle sändas till fadern, kyrkoherden i Sala, vilket skedde. Det är därför inte så märkligt att denna värja nu tillhör Sala församling och tidigare var uppsatt inne i kyrkan. Värjan flyttades för några år sedan till Schwerinrummet i Mikaelsgården. Från detta rum stals den i januari 2001 men återfanns och återbördades av polisen i Västerås.

Värjan visas på Väsby kungsgård. Där finns också en medaljong av Wilhelm von Schwerin

Tillsammans med värjan finns en kanonkula, som uppges ha skadat Wilhelm von Schwerin. En kanonkula plattade, enligt berättelsen ovan, till hans salbalja, varför det naturligtvis inte är omöjligt att det är korrekt.

Den målning jag inledningsvis nämnde är ”Wilhelm von Schwerin på sitt dödsläger”. Den är en kopia målad av den finske professorn A. Hartman efter originalet, målat av Helene Schjerfbeck. Originalmålningen finns på Åbo museum.

Värjan, tavlan och kanonkulan, som fortfarande ägs av samfälligheten, finns sedan i våras deponerad hos Sala Hembygds- och fornminnesförening. Församlingens önskan var att de skall kunna visas för allmänheten och de kan nu ses på Väsby kungsgård.

Wilhelms far var kyrkoherde i Sala, varför det ur den synpunkten var naturligt att värjan skulle hängas upp i kyrkan. Svärd är dessutom en vanlig symbol inom kristendomen; t.ex. i andra söndagen i fastan och elfte söndagen efter trefaldighet finns svärdet med som symbol för Andens svärd - Guds ord. Svärdet beskrivs också i Bibeln på flera ställen t.ex. Första Moseboken 3:24 där ett ljungande svärd spärrar vägen till livets träd. I Romarbrevet 13:4 är svärdet rättvisans symbol. Efesierbrevet 6:17 och Uppenbarelseboken 1:16 beskriver det ovan nämnda Andens svärd. Svärdet är slutligen Paulus attribut i den kristna konsten. Som romersk medborgare avrättades han med svärd.

Dikten i Fänriks Ståls sägner speglar den fosterlandskärlek Runeberg kände. Den svenska armén kände modlöshet, hopplöshet och oföretagsamhet alltsedan Sveaborgs fall. Wilhelm von Schwerins hjältemod, och hans ungdom, var här tacksamt att lyfta fram. Även Erik Gustav Geijer och PDA Atterbom har skrivit om Wilhelm. I modern tid har Lars Widding skrivit om honom i boken På ryttmästarens tid.

Stig Sandin

F.d. polismästare, kyrkvård
stig.sandin@compaqnet.se

Källor:

Gunnar Redelius: Kristina kyrka i Sala. Utgiven av Västerås stifts kyrkobeskrivningskommitté.

Johan Ludvig Runeberg: Fänrik Ståls sägner, Themis förlag.

Wilhem von Schwerin Salabygdens unge hjälte. Artikel av **B. Elgstedt** i Sala Hembygds- och fornminnesförenings årsskrift 1973.

Kanonerna vid Oravais. Eric Gustaf Ehrströms dagbok från 1808 och 1811 utgiven av **Christman Ehrström**.

Bibeln.

Dagboken med kyrkoalmanacka 2010-2011

Svenskt Bibliskt Uppslagsverk, **Engnell-Fridrichsen**. 1952.

Den Svenska Historien. Bonnier lexikon band 11. 1992.

Från Internet:

Oravais Historiska förening r.f. Hemsida Wikisource.

Samtal med kyrkoherde emeritus **Klaus Stengler**.

Kyrklig terminologi i samband med indelningsändringar

Inledning

Den folkliga självstyrelsen i vårt land har mycket gamla anor. Ända sedan medeltiden har det funnits olika former av lokal självstyrelse i form av byalag, socknar, häradar, landskap och städer. Det är bara inom socknarna som det emellertid har funnits en varaktighet och det gör att socknarna är grunden till 1862 års kommunalreform. Denna reform innebar att socknen uppdelades i en borgerlig och kyrklig (= församling) kommun. Båda enheter var fortfarande bundna vid sockenindelningen. Fram till 1952 hade församlingar och borgerliga kommuner på landet dessutom samma geografiska omfång.

Förändringar i den kyrkliga indelningen är något som pågått ända sedan Sverige kristnades och är således inte något modernt påfund. I samband med arbete med min uppsats i kyrkohistoria om pastorsindelning under 1800-talet var det nödvändigt att närmare förklara en del termer som används. Eftersom dessa termer bedöms ha ett allmänt intresse gör jag detta särtryck av inledningen till uppsatsen.

Socken

Sockenindelningens uppkomst i Sverige är inte klarlagd. Medan indelningen i vissa länder styrts ovanifrån verkar organisationen till stor del byggts upp nedifrån genom bondemenigheterna. Redan på 1000-talet har den första sockenbildningen börjat – främst i Skåne och i Västergötlands och Östergötlands slättbygder – och var huvudsakligen genomförd vid 1300-talets början (mellersta och södra Sverige medan de nordligare delarna dröjde till nyare tid).

Den kyrkligt administrativa termen socken förekommer under medeltiden i formen sokn (i latin motsvarad av *par(r)ochia*). Den ursprungliga betydelsen har varit sökande. Socknen har varit den minsta enheten i den kyrkliga indelningen. Idag finns det åtminstone tre olika perspektiv på hur socknarna uppkommit. Enligt det första handlade det i början om förkristna distrikt vars invånare sökte sig till en och samma kultplats. Dessa enheter kom efter kristendomens införande att istället bli kyrkliga enheter. Enligt det andra perspektivet handlar det om att socknarna har sitt ursprung i en äldre distriktsindelning i bygdelag som hade gemensam tingsplats. Den tredje möjliga förklaringen är att sockenorganisationen förmedlades från England genom kristna organisatörer i samband med kristnandet i Norden.

Från början fanns det en självständighet för socknen och dess invånare som var främmande för den kanoniska rätten. Denna självständighet hängde

samman med bönder som själv byggde sin kyrka. Ett exempel på detta finner vi i Kyrkobalken i Västmannalagen:

Nu vilja kristna män hålla Kristi bud och bygga ny kyrka; då skola de bönder, som äro där i socknen, fara till biskopen och hava sin sockenpräst med sig och bedja biskopen om lov att få bygga en kyrka. Biskopen skall pröva deras sak och giva dem lov därtill. Därifrån skola de fara hem och kalla alla dem, som äro jordägande inom socknen, till stämman å utsatt dag. De skola lämna dagsverken till bygget efter mantal och göra körslor efter jordatal.

I landslagarnas kyrkobalkar har präst och sockenbor ställning som parter med rättigheter och skyldigheter. Sockenmännen har bland annat sin del i sockenkyrkans ekonomiska förvaltning genom kyrkovärdarna. Socknen framträder redan på medeltiden som en borgerlig enhet i vissa sammanhang. Den medeltida sockenorganisationen övertogs helt av den reformerade Svenska kyrkan när det gäller sockenindelning och styrelse för socknen. Socken är alltid ett territoriellt begrepp. Värt att notera är att när socknarna delades i en borgerlig landskommun och en kyrklig församling – genom 1862 års kommunreform – var territoriet i normalfallet identiskt.

Församling

Församling betecknar en menighet som inte behöver vara territoriellt begränsad. En församling kan anses uppstå varhelst människor samlas till gemen-

sam gudstjänst kring Ordet och sakramenten. Det territoriella församlingsbegreppet tar mera sikte på kyrkans uppgift att nå ut bland människor där de är bosatta. Ordet församling synes ha uppkommit på 1500-talet.

När två eller flera socknar förenades till ett pastorat brukade den ena av dem – vanligtvis den församling där kyrkoherden hade sin bostad – benämnas moderförsamling medan övriga församlingar var annexförsamlingar. Annexförsamlingen var kommunalt självständig i förhållande till moderförsamlingen och hade egen ekonomisk förvaltning och sockenstämma (kyrkostämma efter 1862). Visserligen fanns det i Kungl. Brev den 22 mars 1759 en skyldighet för en annexförsamling att delta i moderkyrkans byggande och underhåll men endast under förutsättning att ”moderkyrkosocknen tillika hjälper annexet”. Sådan ömsesidighet har inte tillämpats i någon större omfattning. I en annexförsamling kunde det finnas en ordinarie präst – vanligen en komminister.

Kapellag och kapellförsamlingar förekom i ganska stor omfattning i mellersta och norra Sverige. Kapellaget var fortfarande förenat med den församling inom vilken den vuxit upp. Det hade en skyldighet att bygga och underhålla sin kapellkyrka samtidigt som kapellaget skulle delta i kyrkobyggnadsskyldigheten i huvudförsamlingen men saknade egen sockenstämma (kyrkostämma efter 1862). Kapellaget har ofta uppkommit på ställen där man haft långt till kyrka och präst. Med Kungl. Maj:ts

tillstånd kunde ett kapellag bilda en kapellförsamling. Denna församling kom att omfatta ett bestämt område men skyldigheten mot huvudförsamlingen kvarstod. I en kapellförsamling fanns det normalt inte någon ordinarie präst stationerad. I ett begränsat antal fall kunde det dock finnas en kapellpredikant.

Sammanbyggnad av kyrka var ett speciellt institut som avvek från huvudregeln om att varje socken har en kyrka. Kungl. Maj:t uppmuntrade till att sammanföra små näraliggande annex till moderkyrkan – med början genom resolution den 7 december 1682 – genom att bevilja kollektmedel. Under 1800-talet intensifierades arbetet med sammanläggning av kyrkor i små församlingar. Genom Kungl. kungörelse den 11 juli 1862 fordrades det majoritetsbeslut i respektive församling för en sammanläggning.

Kungl. Maj:ts befogenhet när det gäller församlingsindelning – församlingsdelning och bildande av kapellag – framgår bland annat av 27 kap. 1 § i 1686 års kyrkolag som stadgar: När någon vill kyrka eller kapell å nyo bygga skall det först givas Oss (= Konungen) och sedan biskopen och domkapitlet tillkänna. Indelningen i socknar/församlingar och pastorat låg under Kungl. Maj:ts administrativa lagstiftningsmakt.

Gäll och pastorat

Den äldsta benämningen för pastorat – *gäll* – härleds ur gälda = betala. Från början avsågs vad

prästen uppbar i betalning för sin tjänst men kom sedan att beteckna prästens verksamhetsområde. Det förekom ganska tidigt att två eller flera socknar lades under en och samma präst – de tillhörde ett gäll. Västerås ordinantia den 24 juni 1527 innehöll följande stadgande i art. 3:

Där svag gäld äre, kan då tillfälle vara att lägga tu gäll i ett, må det väl ske, dock så att därmed icke nederlägges Guds ord, att det icke dess mindre predikat varder.

Begreppet svagt gäll återfinns även i 1571 år kyrkoordning. Kungl. Maj:ts befogenhet när det gäller pastoratsändringar framgår av 10 kap. 1 § i 1686 års kyrkolag som stadgar att Guds kyrka och församling anförtrotts konungens uppsikt, vård och försvar. Kungl. Maj:t har med andra ord inte bara rättighet utan även skyldighet att svara för att den kyrkliga verksamheten fortgår utan hinder och att det finns goda villkor för att bedriva verksamheten. Efter tillkomsten av Västerås ordinantia sammanlades många pastorat på grund av kungliga befallningar. Det var inte bara sammanläggningar som skedde utan även delningar framförallt i landets nordliga delar – glest befolkade med vidsträckt territorium – för att åstadkomma en fungerande själavård. Ordet pastorat har under 1700-talet börjat användas i stället för gäll.

Pastoratstyp

Det fanns fyra huvudtyper av pastorat: regala, konsistoriella, patronella och prebenden. En blandform

fanns också som innebar alternativt konsistoriellt-patronell eller regalt-patronell. En speciell form av pastorat utgjorde de privilegierade pastoraten (vanligen stadsförsamlingar).

Regala pastorat har funnits redan under den katolska tiden men var färre vid den tiden. Kungarna ville ha större inflytande över kyrkan och fick det bland annat genom att ett antal prebendepastorat gjordes till regala i samband med reformationen. Genom Kungl. Brev den 6 juli 1722 förklarades inte bara de pastorat som var regala före 1680 utan även ett antal i vilka det fanns kungsgårdar, översteboställen eller vissa gods tillhöriga kronan. I ett regalt pastorat upprättade domkapitlet förslag på tre präster som innebar provpredikan och val men församlingen hade rätt att kalla en fjärde präst. Kungen utnämnde och var inte bunden av rösterna.

Konsistoriella pastorat. I ett konsistoriellt pastorat upprättade domkapitlet förslag på tre präster som innebar provpredikan och val. Domkapitlet utnämnde den som fått flest röster.

Patronella pastorat innebar att någon godsägare fått patronatsrätt av kyrkan som innebar rätten att utnämna kyrkoherde.

Prebenden medföljde innehavandet av ett kyrkligt ämbete – biskop och de flesta teologie professors-tjänsterna och teologie lektoratet i vissa stiftsstäder.

Klassifikation

Enligt Kungl. Cirkulär den 22 mars 1798 skulle pastoraten klassificeras och frågan lämnades till domkapitlen – efter hörande av prästerskapet vid prästmöte – för avgörande. Enligt Kungl. Cirkulär den 11 juli 1862 innebar klassificeringen att indelningen skedde efter församlingarnas storlek, folkmängd samt efter inkomster. Klassifikationen, som innebar en indelning i tre grupper, hade betydelse vid upprättande av förslag till prästtjänster. Till första klassens pastorat hörde de största, till andra klassens pastorat hörde de goda och medelmåttiga samt till tredje klassens pastorat hörde de mindre och svagare. Till *första* klassens pastorat hade lärdomsmeriter den avgörande betydelsen (”utmärkt lärdom ger ostridigt företräde”). Till *andra* klassens pastorat avgjorde den enes större kunskaper mot den andres i tjänsten ådagalagda skicklighet och genom långvarig utövning av prästämbetet samlade förtjänster. Till *tredje* klassens pastorat hade tjänst-åldern betydelse (”tillsättas i grund av årsberäkning och kunna erhållas även av präster med svagare kunskaper”). Klassifikationen upphörde omkring år 1890.

Prästtjänster – kyrkoherde och komminister

Den ursprungliga regeln var att i ett pastorat skulle det endast finnas en präst. Redan under medeltiden fick emellertid kyrkoherden en kapellan till hjälp. Kapellanan tillsattes och avlönades från början av kyrkoherden men genom kyrkolagen 1686 fick kapellanan ställning som ordinarie präster och tillsattes av biskop och domkapitel efter val i för-

samlingen. Under 1700-talet kom kapellanerna att benämnas komministrar. Tjänsten som komminister (latin medtjänare) var som titeln avslöjar medhjälpare åt kyrkoherden. Dessutom fanns det andra mer eller mindre permanenta tjänster, såsom kapellpredikant, pastoratsadjunkt, sockenadjunkt, kyrkoadjunkt och brukspredikant.

Nådår och tillträde av tjänst

När en ordinarie präst hade avlidit fick de anhöriga en första hjälp genom systemet med nådår. Det innebar att de fick stanna kvar i prästgården och behålla den avlidnes lön under den tid som var kvar av tjänsteåret (förtjänstår) fram till och med april och därefter ytterligare ett år (nådår). Villkoren för nådår var att dödsboet avlönade en präst och att prästgården sköttes. Systemet med nådår har funnits åtminstone sedan mitten av 1500-talet och reglerades i Prästerskapets privilegier den 16 oktober 1723, § 13. Genom beslut av Kungl. Maj:t kunde änkan eller oförsörjda barn få ytterligare ett eller två extra nådår (dubbelt respektive tredubbelt nådår). Prästernas tillträde av tjänst skedde den 1 maj enligt Kungl. Brev den 23 maj 1689. Tjänsteåret inleddes under flera sekler denna dag som också kallades Philippi-Jacobi dag efter den gamla almanackans helgondagar.

Göran Broås

Stiftsjurist

goran.broas@svenskakyrkan.se

Rekommenderad litteratur:

Sveriges kyrkohistoria (åtta delar). Verbum. Utkom under åren 1998–2005. Del 7 avser huvudsakligen 1800-talet.

Utgivna böcker i skriftserien

1. Förändringens vindar, Västerås stift 1958-2008.
Claes-Bertil Ytterberg 2009
2. Nådens ordning - Hållams Nils Nilssons målningar i Rättviks kyrka.
Sune Garmo 2010 (Utgiven på Vincent förlag, Rättvik).
3. Den myndige prosten Acrelius och Den ryktbare
hovpredikanten Lindbom.
Hans Lindqvist 2011
4. Historien om prästens boställe – speglad i Rättviks prästgårdar.
Sune Garmo 2011 (Utgiven på Vincent förlag, Rättvik)
5. Karl Cederqvist från Spannarboda till Addis Abeba.
Eskil Forslund och Pelle Söderbäck 2011
6. Johan Stiernhöök. Den svenske lagfarenhetens fader.
Sune Garmo 2012 (Utgiven på Vincent förlag, Rättvik)

Prosten Åkerblom

- Dalarnas förste länskskoleinspektör

Kyrkoherden och kontraktsprosten Frans Åkerblom i Folkärna var Dalarnas förste statlige skolinspektör. Han var dessutom den som såg till att Erik Axel Karlfeldt och Erik Folke i sin ungdom gavs förutsättningar att studera vidare med goda resultat. Den ene blev i sinom tid Svenska Akademiens ständige sekreterare med egen diktning som tillerkändes Nobelpriset i litteratur. Den andre grundade den svenska missionen i Kina.